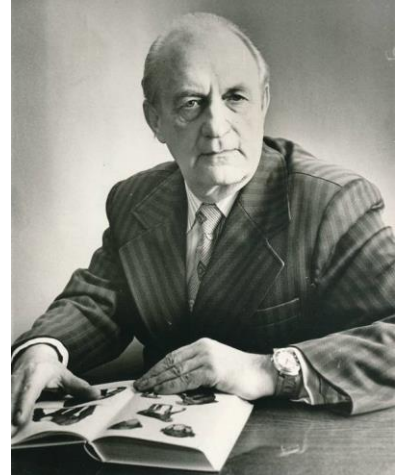

KALJU PAAVER

16.12.1921–18.03.1985

Kalju Paaver 1981. aastal oma 60. sünnipäeval.
Vello Marandi foto (Tartu linnamuuseum)

Kalju Paaver sündis 16. detsembril 1921. aastal Vaivara vallas Puhkova külas. Ta lõpetas 1941. aastal Narva I keskkooli. II maailmasõja tegi läbi Punaarmee Eesti Laskurkorpuses. 1946. aastal astus Kalju Paaver Tartu Ülikooli bioloogiaosakonda, mille lõpetas *cum laude* 1951. aastal zooloogi kvalifikatsiooniga. Üliõpilasena, 1947. aastal asus ta tööle ENSV TA Bioloogia Instituudis (hilisem Zooloogia ja Botaanika Instituut) ning töötas seal elu lõpuni. Peale ülikooli lõpetamist suunati ta sama instituudi juurde aspirantuuri, mille lõpetas 1954. aastal ja kaitses NSVL TA Zooloogia Instituudis kandidaadiväitekirja „Materjalid leethiire ja kaelushiire ökoloogia ja praktilise tähtsuse kohta Eesti NSV-s“ („Материалы по экологии практическому значению европейской рыжей полевки и желтогорлой мыши в Эстонской ССР“). 1967. aastal kaitses ta samas doktoriväitekirja „Baltimaade teriofauna kujunemine ja imetajate muutlikkus holotseenis“ („Формирование териофауны и изменчивость млекопитающих Прибалтики в голоцене“).

Kalju Paaver töötas faunisti, ökoloogi, zoogeograafi ja evolutsionisti vaatekohast läbi väga mahuka materjali – 120 000 subfossiilset luuleidu Eestist, Lätist ja Leedust. Ta kasutas kaasaegset meetodikat: leiukomplekside dateerimist radiosüsiniku meetodil, morfomeetriliste andmete detailset matemaatilist töötlemist ja muutlikkuse analüüsi populatsioonimeetodi alusel. 1967. aastal anti Kalju Paaverile selle töö eest Nõukogude Eesti preemia ning Moskva Looduseuurijate Seltsi preemia.

1973. aastal ilmunud monograafia „Imetajate osteoonse organisatsiooni muutlikkus. Morfoloogilise struktuuri dünaamilise uurimise tulemustest“ („Изменчивость остеонной организации млекопитающих : опыт динамического подхода к морфологической структуре“) eest pälvis 1976. aastal äsja asutatud Karl Ernst von Baeri preemia.

1976. aastal avaldas Kalju Paaver monograafia „Вопросы синтетического подхода в биоморфологии“ („Sünteetilise lähenemisviisi küsimusi biomorfoloogias“).

Kalju Paaveri teoreetilise bioloogia vallas tehtud töid on tunnustatud tema nn mesobioloogilise käsitlusviisi originaalsuse eest. See käsitlusviis – imetajate subfossiilsete ja kaasaegsete populatsioonide uurimine neobioloogia ja klassikalise paleobioloogia meetodite abil – võimaldab

jälgida liigisisest evolutsiooni ja empiirilisel tõestada, et makroevolutsiooni aluseks on samad mehhanismid, mis toimivad ka mikroevolutsioonilistes protsessides.

Kalju Paaver oli zooloog, evolutsiooniteoretik ja filosoof. Ta uuris terioloogia, paleozoologia, mikroevolutsiooni ja teaduse ajaloo küsimusi. Ta rajas morfoloogias evolutsioonilise suuna, lõi kontseptsiooni morfoloogilisest vormist kui dünaamilisest ja adaptatiivsest nähtusest. Ta tuvastas ka kõrgematel loomadel inimitoimeliste mikroevolutsiooniliste muutuste olemuse ja ulatuse. Oma uurimistöös rakendas ta mesobioloogilist käsitusviisi, uurides imetajate subfossiilseid ja tänapäevaseid populatsioone nii morfoloogia kui ka klassikalise paleobioloogia meetodiga. Uurijana suutis Kalju Paaver saavutada sünteesi eri lähenemiste vahel, olles originaalne nii empiiriku, teoretiku kui ka filosoofina.

Kalju Paaver oli silmapaistev teadusorganisaator, tema initsiatiivil korraldati Käärikul teoreetilise bioloogia, evolutsiooniteooria ja bioloogia filosoofia alaseid sümposioone, mis kujunesid tähelepanuväärseteks sündmusteks tolleaegse N. Liidu teaduselus. Ta juhtis bioloogiaalaste fundamentaaluuringute korraldamist Eestis.

Kalju Paaver suri 16. märtsil 1985. aastal Tartus ja on maetud Raadi kalmistule.

NIMI	Kalju Paaver
TEADUSALA	bioloogia
UURIMISTÖÖ PEASUUNAD	faunistika, osteoloogia, loomade morfoloogia ja evolutsiooniõpetus
VALIMISAEG	21. mai 1969 korrespondentliige, 29. märts 1978 akadeemik, 1. detsember 1982 presiidiumi liige
AKADEEMIA OSAKOND	Bioloogia, geoloogia ja keemia osakond
SÜNNIAEG ja -KOHT	16. detsember 1921 Puhkova – 18. märts 1985 Tartu
PEREKONNASEIS	Abielus, kaks poega ja tütar
HARIDUS	1941 Narva I Keskkool 1951 Tartu Ülikool <i>cum laude</i>
TEADUSKRAAD	1954 bioloogiakandidaat, NSVL TA Zooloogia Instituudi juures, teema: „Материалы по экологии практического значения европейской рыжей полевки и желтогорлой мыши в Эстонской ССР“ [„Materjalid leethiire ja kaelushiire ökoloogia ja praktilise tähtsuse kohta Eesti NSV-s“] 1967 bioloogiadoktor, NSVL TA Zooloogia Instituudi juures, teema: „Формирование териофауны и изменчивость млекопитающих Прибалтики в голоцене“ [„Baltimaade teriofauna kujunemine ja imetajate muutlikkus holotseenis“]
TEENISTUSKÄIK	1947–54 ENSV TA Bioloogia instituudi restauraator 1954–56 ENSV TA Bioloogia instituudi noorem teaduslik töötaja 1956–73 ENSV TA Zooloogia ja Botaanika Instituudi zooloogia sektori juhataja 1973–77 ENSV TA Zooloogia ja Botaanika Instituudi selgroogsete bioloogia sektori juhataja 1977 ENSV TA Zooloogia ja Botaanika Instituudi teadusdirektori kohusetäitja

1978–85 ENSV TA Zooloogia ja Botaanika Instituudi direktor

TUNNUSTUSED

Nõukogude Eesti preemia (1967)
Moskva Loodusurijate seltsi preemia (1967)
Eesti NSV teeneline teadlane (1981)
Karl Ernst von Baeri preemia (1976)

TEADUS–ORGANISAT-
SIOONILINE ja
ADMINISTRATIIVNE
TEGEVUS

ENSV TA Toimetiste bioloogia seeria toimetuskolleegiumi aseesimees, rahvusvahelise arheozooloogia nõukogu liige, NSVL TA uurimisprogrammi “Loomariigi kasutamise, rekonstruktsiooni ja kaitse bioloogilised alused” Eesti vabariikliku probleemkomisjoni esimees ja mitmete komisjonide liige. Organiseeris Eestis üleliidulisi sümposiume evolutsiooniprobleemide alal. Kalju Paaveri aktiivse tegevuse tõttu kujunes ZBI üheks tuntumaiks teoreetilise morfoloogia keskuseks NSVL-s.

JUHENDAMISEL KAITSTUD
VÄITEKIRJAD

DOKTORITÖÖ (nimi, aasta, töö pealkiri, kus kaitstud):
Raivo Mänd, 1986, „Влияние экологических факторов на динамику внутривидовой изменчивости“ [„Ökoloogiliste tegurite mõjust linnunimede morfoloogiliste näitajate populatsioonisisese muutlikkuse dünaamikale], Tartu Ülikool

DIPLOMITÖÖ
Reet Merilain, 1975 „Lihaskoe kvantitatiivsete tunnuste muutlikkusest imetajatel“, Tartu Ülikool